

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Bélyey Pál állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 18. KÖTETE

Szikra

Lenin műveinek 18. kötete az 1912 április—1913 március között írt műveket öleli fel, amikor a forradalmi mozgalom újabb fellendülési szakaszába lépett Oroszországban.

E kötet legtöbb cikke az új oroszországi forradalom érlelődésének gazdasági, szociális és politikai okait elemzi, a bolsevik párt taktikájával foglalkozik a fellendülés időszakában, leleplezi a liberális burzsoáziát, a likvidátor mensevikek, a trockisták és a vperjodisták áruló szerepét. Ilyen cikkek: »A forradalmi fellendülés«, »Az oroszországi polgári pártok«, »A likvidátorok a párt ellen«, »Az OSZDMP jelenlegi helyzetéhez« stb.

A IV. Állami Duma választási hadjáratával, a választások eredményeivel, a szociáldemokrata дума-frakció munkájával foglalkoznak »A IV. дума választási hadjárata és a forradalmi szociáldemokrácia feladatai«, »A választások eredményei«, »A munkásképviselek egyes felszólalásainak kérdéséhez« című cikkek és mások.

Több cikk foglalkozik a sztolipini agrárpolitika lényegével és e politika elkerülhetetlen csődjével is.

Az OSZDMP központi bizottságának a pártmunkásokkal tartott februári tanácskozására kidolgozott határozatokban Lenin irányelveket ad a szociáldemokrata munka valamennyi fontosabb kérdéséhez, s ezenkívül a kötet több műve foglalkozik a likvidátorok elleni harcral és a bolsevik taktika kérdéseivel.

Lenin több cikkében adott útmutatásokat a IV. дума-frakció képviselőinek,

számos cikkében bírálta a likvidátorokat és az őket támogató Trockijt. Ilyen cikkek: »Válasz a likvidátoroknak«, »Levél a svájci munkásokhoz«, »A forradalmi sztrájk és az utcai tüntetések fejlődése«.

Az ellenforradalmi liberális burzsoázia pártját, a kadet pártot és dumabeli tevékenységét leplezi le Lenin »A kadetok és a nagyburzsoázia« és »Az alkotmány-illúziók csődje« című cikkeiben.

A »Felkelések a hadseregben és a hajóhadban«, »A munkások és a Pravda«, »Régen és most« című cikkeiben Lenin a forradalmi mozgalom fellendülését és a legális bolsevik sajtó fejlődését elemzi.

»Meggyezés vagy szakadás?« című cikkében a szociáldemokrata дума-frakció nézeteltéréseit bomcolgatja, és leszögezi, hogy a mensevikek szakadár politikájával szemben a bolsevikok meggyezésre törekednek. (S. M.)

A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS

Szikra

»A történelmi materializmus« című könyv első kiadása 1952-ben jelent meg, igen kis példányszámban, így kevesen jutottak hozzá e tankönyvhöz. Az elmúlt években igen sokan érdeklődtek a könyv iránt, mivel megnőtt azoknak a száma, akik filozófiai kérdésekkel, a történelmi materializmus kérdéseivel foglalkoznak.

Az új kiadás lényegesen különbözik a régitől mind szerkezeti, mind tartalmi szempontból.

»A történelmi materializmus« című tankönyvet a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Filozófiai Intézetének szerzői munkaközössége írta, szerkesztője F. V. Konsztantyinov. A könyv a társadalomról szóló marxi—lenini tanítás kér-

déseit taglalja és az egyes kérdéseket a jelenkori társadalmi-gazdasági problémákkal szoros kapcsolatban fejti ki. A mű szerzői figyelembe vették azokat a tapasztalatokat, amelyeket a szocializmus és a kommunizmus gyakorlata nyújt. A könyv bebizonyítja a szovjet szocialista társadalmi és államrend fölényét a kapitalista renddel szemben, feltárja a burzsoá társadalmi rendszer rothadtságát, leleplezi reakciós burzsoáziáját és ideológiáját, úgyszintén a jobboldali szocialista ideológiát.

A mű összegezi Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításait a történelmi materializmusról.

Több fejezet a történelmi materializmus általános kérdéseit tárgyalja. Külön fejezetek foglalkoznak a szovjet szocialista társadalom fejlődési törvényszerűségeinek jellemző vonásaival. Ezek érintik a szocializmust építő országok társadalmi-gazdasági problémáit is. A társadalomról, a társadalmi fejlődésről valott burzsoá, reakciós, idealista nézetek bírálatát »A társadalmi tudat. A társadalmi tudat formái« című fejezet foglalja magában.

Ez a tankönyv komoly segítséget nyújt az állami és pártoktatásban részt vevőknek, a tanároknak, konferenciavezetőknek, és érdekes olvasmány azoknak, akiket közelebből érdekelnek a materialista történeftelfogás kérdései. E tankönyv jelentőségét növeli, hogy hazánkban először vált hozzáférhetővé a széles olvasórétegek számára a történelmi materializmusról szóló ilyen átfogó és alapos munka. (*Munkácsi Mária*)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Kolozsvári-Grandpierre Emil TEGNAP

Szépirodalmi Könyvkiadó

Szerencsés gondolat volt a Szépirodalmi Könyvkiadótól, hogy ezt a tizenhárom évvel ezelőtt írt »rendhagyó műfajú« művet most újra kiadta. Az író, röviden, regénynek nevezi. A kritikusok esszéregénynek, pedagógiai regénynek, társadalom-lélektani elemzésnek, szociográfiának minősítették, és egyik minősítés sem volt alaptalan, bár a szokatlan műfajú írásnak mindegyik csak egy-egy jellemző vonását ragadta meg. Önéletrajzi regény ez, annak a folyamatnak leírása, ahogyan az író a maga osztályának képviselőjéből előbb különccé, majd osztályától tudatosan elszakadottá, osztályának iro-

dalmi bírójává lett. Az osztály és az első személyű hős a két főszereplő, s különösen az előbbi jellemzése érdekes. Grandpierre, sajtátságosan, egy funkció, a pedagógia szempontjából elemzi a társadalmat, a pedagógiát a szó legtagabb értelmében véve: iskolai, családi és közéleti emberformálás értelmében. Ezen belül is különösen egy kérdés érdekli: a fogalmi kifejezés készségének teljes hiányát és ennek okait kutatja a régi magyar polgárság, polgári értelmiség, az úgynevezett »középosztály« tagjainál. A »fogalmi kifejezés készsége« persze több, mint amit első pillanatra mond. Magában foglalja a tárgyra irányított, racionális gondolkodást, az eszmei tisztánlátást és — kimondatlan bár — lényegében: a korszerű tudományos, materialista szemléletet. Egy »formai« elem hiányából Grandpierre pontosan kielemezi az osztály teljes tartalmi ürességét, bizonytalan halmazállapotát, dekomponált-ságát. 1942-ben nem adhatta a magyar uralkodó osztályok, s a hozzájuk idomuló középrétegek sajátosságainak marxista elemzését. Ezért a lényeges és lényegtelen kérdések határa sokszor elmosódik a műben. A cenzúra miatt is tompítani kellett sokhelyütt a bírálat élességét. Ellenpéldaként a francia polgári értelmiséget hozza fel, mint amely — a hazaihoz viszonyítva — még mindig eszmény lehet. Itt azonban egész sor olyan részlet-megállapítása van, amellyel ma már semmiképp sem érthetünk egyet. Több helyen, különösen befejezésében, a regény a régi francia kalandregények fordulatait idézi. Kicsit talán annak is szánta az író: különleges, modern kalandregénynek. Azok a »belső« kalandok azonban, amelyekről számot ad, sokszor nem annyira feszültek, mint inkább mesterségesen feszítettek. Mindezzel együtt a könyv mégis igen tanulságos olvasmány. Egész sor olyan kérdést, amelyet akkoriban nemzeti problémaként vetettek fel, nemzeti, faji alapon próbáltak megválaszolni, Grandpierre osztályproblémaként mert kezelni. Kimutatta, hogy nem jellegzetes »magyar« tulajdonságokról van itt szó, hanem a széteső uralkodó osztályok bomlásáról. Ma olvasva különösen azért érdekes, mert olyan területekről ad számot, amelyet a kor szociográfiai irodalma csak nagyon kevéssé érintett. Segít minket néhány, még ma is fel-feléledő legenda szerzefosztatásában. Pedagógiai megállapításai között igen sok olyan van, amelynek megszívlelése máig is nagyon időszerű. A könyv, cselekmény híján is, érdekes, izgalmas olvasmány. (*Mesterházi Lajos*)

Kolozsvári-Grandpierre Emil: Szabadság.
Regény. Bp. 1945. Révai. 306. old.
Kolozsvári-Grandpierre Emil: Mérlegen.
Regény. Bp. 1950. Szépirod. Kiadó, 370 old.

Tiszatáji Magvető

Ez a kis könyv a szerző életében nem látott napvilágot, s nyomtatásban először a felszabadulás után, 1949-ben vált hozzáférhetővé a *Magyar Nemzet* útján, amely folytatásokban közölte. Komoly dicséretet érdemel a fiatal Tiszatáji Magvető e könyv kiadásáért magáért, de az irléses köntösért, tipográfiaért is, melyben közreadta.

Móra a magyar satíra-irodalom különleges mestere, aki egyben a nemzetközi satíra-irodalomnak is sajátos alakja. A nagy satirikusok közös vonása, hogy társadalmi leleplezéseik nem a leleplezés kedvéért íródtak, hanem azzal a célzattal, hogy művei által vezérelve az emberek győzedelmeskedjenek a ki-pellengérezett ferdeségek, társadalmi igazságtalanságok fölött. A gúny csak eszköz, a cél: a humánus, egy boldogabb kor szolgálata. Móra satírját az teszi nemzetközi viszonylatban is sajátossá, hogy humanizmusa magában a satírban oly erősen jelenvaló, mint talán senki másnál. Ez pedig annak következménye, hogy a *Hannibál föltámasztásában* mindent azoknak a színen levő pozitív erőknél szemszögéből látunk, akiket Móra embersége egész melegével rajzol meg. A *Hannibál föltámasztása* olyan satíra, amely egy fiatal házaspár, szinte azt mondhatni: hamvas bájjal ábrázolt szerelmébe ágyazódik. A Hannibálról szóló tanulmányával a rendszer haragját végképp kiváltó klasszika-filológus, középiskolai tanár, a fogságból magával hozott aranyos orosz felesége, kettejük szerelme, a regényben szereplő nép fiai, János és Rózi — a tiszta emberséget, a biztosan győzedelmeskedő jövőt: az ellenpontot képezik a Horthy-rendszer sovinszta, antiszemita, fasiszta ellenforradalmár világával szemben. Móra nem kíméli, azt a rendszert, amelyben a hangoztatott nagy magyarság alapja a legközönségesebb üzleti érdek, a kereskedő »mirza-jelölték«-nél csakúgy, mint Morognám képviselő úrnál, vagy a »művelt« miniszternél. Micsoda tanárok, micsoda emberek! Micsoda korpok arról az országról, ahol a műveletlenség, cinizmus, önzés, egy-szóval az embertelenség uralkodik!

A Hannibál föltámasztása megerősít bennünket a múlt gyűlöletében, s növeli erőnket a maradványai elleni harc-hoz. (G. Vészi János)

Magvető Könyvkiadó

A költő maga állította össze ezt a kötetet, ő válogatta ki negyven év költői termésének legjavát. A könyv megjelenését azonban már nem érthette meg: ez év februárjában, hatvanegy éves korában és még alkotókedve teljességében elragadta a halál.

Nadányi Zoltán egyéni hangú költő. Dzsentri családból származott: ebből a világból hozta magával lirájának ízét, pátoszatát, ugyanakkor szembefordult társadalmának álérzelmével, gondolatvilágával és nagy formai műgondal írt költeményeiben az élet, a szerelem, a természet forró szeretetének adott hangot, Ez a sajátos ötvet teszi érdekessé Nadányi költészetét, amely egyszerre romantikus és egyszerre modern, felidézi a századvégi költészet jellegzeteségeit, de ugyanakkor mai is.

Bravúros verselő. Formaszerelete Babitsra emlékezteti az olvasót. Nem véletlen, hogy annak idején Tóth Árpád, s a szigorú Kosztolányi is respektálta Nadányinak ezt a képességét — bár egyébként távolállónak érezték magukat tőle —, Karinthy pedig megleghangú, elismerő kritikát írt költészetéről. Rimtechnikája iskolája lehet fiatal költőinknek. A versek ritmusa mindenütt kristályosan tiszta, de mégsem hat raffináltnak, mert annyira egyszerű, hogy inkább a népdalokra emlékeztet.

Nem politikus költő. Távol áll a társadalmi kérdésektől s még a »Piripócsról« írt satírját sem tarthatjuk politikai tettnek, viszont költészetének emberiessége, egészséges szenvedélye és családi költészetének vonzó belsősege a mi oldalunkra állítja őt. Ezért okoz örömet a magyar olvasóközönségnek, hogy a Magvető rendkívül szép kivitelben kiadta Nadányi válogatott verseit. (Csánádi Ákos)

EMBERAVATÁS

Magvető

Tizenhárom fiatal írónk huszonegy novellájának gyűjteménye a könyv. Közülük három — *Fábián Zoltán*, *Szabó József* és *Varga Imre* — már önálló kötettel is jelentkezett. Különös öröm, hogy a többi tíz közül is nem egy prózairodalmunk komoly ígérétének mutatkozik. *Sánta Ferenc*: 1944 c. novellája a háború alatti paraszt-ellenállásról fest megrázó képet, a *Kicsi madár* egy falusi énekes östehetség vergődését mondja el, a kötet

címadó novellája pedig, az *Emberavatus* egy fiú legénnyé cseperedéséről ad számot nem mindennapi írói eszközökkel. A *Sokan voltunk* a régi falu világába vezet s az író nagyapja hősi önfeláldozásának állít emléket: az öreg öngyilkos lesz, hogy a családnak nagyobb darab kenyér jusson. Roppant drámai erejű írás!

A kötet másik meglepetése *Szabó István: Vacsora* című novellája. Egy vénember tragédiáját beszéli el. Két tsz-tag fiának nem kell, az egyéni dolgozó parasztfiú vagyonéhes felesége pedig eltezi láb alól a szerencsétlen öreget.

Csurka István, a harmadik, külön említésre méltó fiatal, nyúl egyedül városi témához a *Nász és pofon*, valamint a *Testamentum* című elbeszélésében. Kár, hogy az elsőben is — amely kollegistákról — és a másodikban is — amely egy nyugalmazott, szívbeteg tanárról szól —, úgy festi meg története komor hátterét, mintha ezek a jelenségek általánosak volnának mai társadalmunkban.

Kedves, bájos hang a kötetben két fiatal írónőnek: *Császár Klárának* és *Nagy Piroskának* jelentkezése.

A kötet nagyjából jól sikerült válogatás fiatal írónemzedékünk java terméséből. Legfeljebb azt kifogásolhatjuk, hogy a novellák zöme a paraszttellett foglalkozik, s közülök is a régi világbeli történetek megírása a sikerültebb. (*Hunyady József*)

József Jolán

JÓZSEF ATTILA ÉLETE

Szépirodalmi Könyvkiadó

A világproletariátus nagy magyarköltőjéről írott életrajzok sorában kétségkívül a legjelentősebb, egyben a leghitelesebb a művér emlékező: József Jolán 1940-ben közreadott és azóta is több kiadást látott, s változatlanul megrázó hatású, a testvéri szeretet megindultságával és a művészi valóságábrázolás hitelenségével megírt munkája.

Az első változattal összevetve, kimaradt belőle több pszichologizáló részlet, élesebbé vált a társadalmi háttér ábrázolása.

Petőfi, de még Ady gyermek- és ifjúkoráról is jórészt csak mozaikokat ismerünk, főleg azt, amit erről költészetünkben feltártak. József Attila esetében e műben fotográfikus pontosságú beszámoló áll rendelkezésünkre, amely — a költőt alakító első élményeket ábrázolva — nem egy vers világosabb megértését, megfejtését is elősegíti.

József Jolán az aggódó, vívódó testvér mélységes fájdalmával vezet bennünket könyvében az örömtelen gyermekkortól a tragikus balatonszárszói halálig, egy proletárcsalád nyomorán, megaláztatásán keresztül a kapitalista társadalom tetemrehívásáig, mely megtaposta, magányba, tébolyba kergette, s végül egy tehervonat kerekerei alá lökte a szegénység, az igazság és az emberség forradalmár költőjét. Ez az életrajz adatszertű tényekkel mutatja meg, hogy a költő élményanyaga mint gyűlt, rakódott össze a város és falu világából. József Attila »az utca és a föld fia« ezért tudta megvalósítani költészetében a munkásparaszt szövetséget. Keserű sorsa ajándékként nemcsak a munkásmozgalom, a külvárosok költője lett, de a pusztulásba kergetett falut, a szegényparasztkomorúságát, konok reményeit is beleszóhette énekeibe. Verseiben, miként életében is, így találkozott össze Ferencváros és Szabadszállás, a marxizmus terminológiája és a regős dalok ritmusa. (*Vihar Béla*)

Kuczka Péter

JÓNAPOT

Szépirodalmi Könyvkiadó

Kuczka Péter régiebb s új verseinek ritkaság, művészi kiállítású kötete öröm mindazoknak, akik figyelemmel kísérik új költészetünk eredményeit. A könyvet lapozgatva sok jóismerős versre bukkanunk, amelyekben a kommunista költő válaszolt a közelmúlt nagy eseményeire, vagy amelyek mindjárt megjelenésük után viták keresztjébe kerültek, megpezsdítették irodalmi közéletünket, — és nem egy olyanra is, amelyet már országszerte ismernek, szaválnak.

A *Jónapot* mindenekelőtt arról győzi meg az olvasót: Kuczkanak alig akad társa fiatal költőink között, aki hasonló szenvedéllyel küzd mondanivalója hiteléért (*»az igazság kommunista szó«*) és hangja újízu, eredeti művészi erejéért. Hat-hét évvel ezelőtt az elsők között lett népszerű. a mai »derékhadból«; főképp az új olvasók szívében visszhangzott szabad, munkás életünk szeretetét sugárzó, az egyszerű emberek élményeit országos távlatokba emelő, még nyers, de hiteles és költői szava. Itt csak utalhatok Kuczka azóta megtett költői útjának jelentős eredményeire, amelyeket ez a kötet tükröz. Arra például, menyire elmélyült költői felelősségérzete (*»a láthatárt nem feledem akkor sem, — ha bármí bánt«*); milyen forró pá-

tozzsal lobog benne az a tudat, hogy »*mint testben vér, mint fában él a víz, — úgy élek a magunkalkotta rendben.*« Megfogja az olvasót Kuczka szerelmi lírájának újfajta bensőséget, vonzó, olykor ironizáló érzelmességet sugárzó melege. Tematikai gazdagodás (*Budapest-ciklus*), személyesebb dallamok, érettebb gesztusok, »vidámságtól harangos« optimizmusának magával sodró hullámai is jelzik Kuczka fejlődését. Formai eredményei (hangvétel, ritmus, strofa-szerkezet) külön tanulmányt érdemelnek.

Kuczka régebbi hibáiból a kidolgozatlanság, a prózai dikció jelentkezik néha; vannak ihletetlen, üres járáttal összeálló verssorai, amikor nem születik meg a mondanivalóval az ihlet lángja-fénye (*A Lánchídon*). A kötet egyik sikerült szatírája (*Mindentudók*) felébreszti az igényt: több szatírárt szeretnénk olvasni Kuczkatól; akinek erre sajátos tehetsége van.

A *Jónapot* néhány darabja (*A család apai ága, Majd, Ébredés a neveddel, Házak, utcák, terek*) új líránk marandó értéke; a kötet egésze Kuczka költészetének jelentős, további gazdagodás lehetőségét ígérő állomása. (*Pók Lajos*)

Kuczka Péter: Hosszú sor közepén, Versek. Bp. 1949, Révai. 64 old.

Kuczka Péter: Testamentum. Költemény. Bp. 1949, Hungária. 54 old.

Kuczka Péter: Az élet szép. Versek. Bp. 1950, Révai. 72 old.

Kuczka Péter: Mese a fekete varázslórol. (Szecsók Tamás rajzaival.) Bp. 1951, JJJ. Kiadó, 23 old. (Kisrajzások mesekönyve)

Kuczka Péter: Mindenkinél! Mindenkinél! Versfüzér a Magyar Tanácsköztársaságról. 1919. (III. Hincz Gyula.) Bp. 1953, Szépirod. kiadó 93 old.

Jobbágy Károly

FELTÁMADÁS

Szépirodalmi Könyvkiadó

Alig néhány éve tűnt fel Jobbágy Károly neve sajtónkban s máris jelentékenyebb fiatal költőink közé soroljuk. »*Micsoda évek! Feszített a szó... Néman vergődtem, mint a fulladó*« írja magáról Jobbágy, aki harmincéves korában érett költővé, igen jó költővé.

Már nem kísérletezik. Tudja, mit akar s érett, higgadt formákba önti mély és szenvedélyes mondanivalóját. Pártos költő a szó legszorosabb értelmében, ami azonban korántsem azt jelenti, hogy verssorait száraz és költőietlen szöveggel tölti meg. Akár a Szent Imre úti ekszkavatórról, akár szerelméről, vagy balatoni utazásáról ír, mindenütt érezzük, hogy a ma költője, aki minden indulatával a szocializmus építésén mun-

kálkodik, aki minden sejtjével éli, átéli népünk harcát. A hangja, bár rajongva beszél jelenünkről, számtalanszor szembeállítva azt a múlttal, tárgyilagos. »*En nem dicsérem életünket égig — és van itt baj még bőven, jól tudom*« — írja a *Hótakarítás* című versében, amelynek megírásánál az a látszólag egyszerű, semmitmondó hír ihlette meg, hogy a télen háromezer hőmunkás helyett mindössze csak 639 jelentkezett. A hétköznapok költője: keze alatt verssé érik a gyárlátogatás, a favágók és rakodók munkája, a gyermeknevelés és a Műegyetem. Ódai szárnyalással mély, igazi gondolatokkal tudja köszönteni a *Hetvenhét magyar népmese* megjelenését, s verset ír arról, hogy bevezették hozzá a telefont. Magánéletének tárgyalásánál sem szakad el a közösségtől, sőt: minél inkább egyéni problémáihoz nyúl, annál jobban érdeklik azok a közösséget. (Cs. Á.)

Reményi Béla

LEVÉL A FÁN

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az idei könyvheti kiadványok sorában a mai magyar lírát 13 verseskötet képviselte. Ezek között Reményi Béla sajátosan egyéni hangjával tűnt ki. Költeményeit a valóság részleteinek elemzése, az önvallomások és a görcsös tusa-kodások már-már önmarcangolóan kegyetlen lekottázása jellemzi.

Az egyéni, a családi intim örömök, fájdalmak és a pártos költő felelősségvállalása hazájáért, népéért: ez a kettős szál az, amelyekből szövődnek e tömör és kendőzetlenül őszinteségre törekvő, harcos versek. Ebből adódnak az olykor intellektuálisan elvontnak, bonyolultnak ható, szűkszavúságukban néha laza kötésűnek tetsző képek.

»*En nem ácsoroghatok a sarokban, mint sorbanálló, míg nevét kiáltják. Írok; nem mert jogom — de mert okom van, nem hirt, nem is pénzt — tettet várok onnan, ahol a költeményt valóra váltják*« — írja az *Olvasóhoz* című versében.

A költeményeket átforrósító mély erkölcsi öntudat és a valóság feltárásának példamutató szenvedélyesége azt bizonyítja, hogy a költőnek még sok szép és igaz szava lesz a szocialista realizmust megteremtő magyar irodalomban. (V. B.)

Reményi Béla: Évek hullámain. Bp. 1948. Budapest Irod. Int. 58 old.

Reményi Béla: Egyetlen hadsereg. Bp. 1950. Franklin. 50 old.

A múlt hónapban ünnepelte az egész művelt világ Thomas Mannt, korunk legnagyobb kritikai realista íróját 80. születésnapján. Ez az alkalom készítette könyvkiadásunkat, hogy az íróval és olvasóközönségünkkel szembeni régi adósságából törlesszen Mann rövidebb írásainak újabb válogatott kiadásával. A régebbi kiadásokkal szemben emennek értékét emeli az írónak a magyar olvasókhöz intézett levele és Lukács György — sajnós, nagyon rövid — bevezető tanulmánya.

A gyűjtemény első darabja 1896-os keltezésű, az utolsó 1952-ből való. Közel hat évtizednek ez a művészi termése szervesen beleillik Mann klasszikus egy-séges, következetes életművébe: az euró-pai polgárságban végbement történelmi jelentőségű folyamatok ábrázolásába. Az első írások még csak a polgárság belső meg hasonlítását, az egészséges, alkotó élet és a polgári keretek közti feloldhatatlan ellentétet mutatják be és az ebből eredő polgári magatartásokat. Így a *Tonio Kröger*-ben a művészi aszkézist, a *Tristan*-ban a meddő esztétizálás és a dekadencia összefüggését; a polgári humanizmusnak — a plasztikus ábrázolás kedvéért már tragikomikus — tehetetlenségét az erkölcsi nihilizmusnak ugyancsak polgári formájával szemben a *Luzi*-ban. A *Mindernickel Tóbiás*-ban és főleg a világirodalom egyik leghíresebb novellájában, a *Halál Velencében* címűben azt, hogy az ételtől, a nagy emberi ügyektől való elszakadás hogyan nyit utat »a lélek barbár alvilágának« — és így tovább.

Az első világháború után Th. Mann már a weimari köztársaság demokratizmus szemszögéből bírálta a polgárságot. Az ebben az időben írt novellái közül a *Zürzavar és kora bánat* annak a megfogalmazása, hogy az emberi és társadalmi hanyatlás hogyan függ össze a forradalmi események meg nem értésével; a *Mario és a varázsló* című pedig a polgárság — később oly katasztrófálissá vált — erőtlenségét ábrázolja a fasizmus módszereivel szemben.

Helyet kapott e kétkötetes gyűjteményben néhány történelmi tárgyú írás is: például a Schillerről szóló *Nehéz óra* című novella és a reneszánszban játszódó *Fiorenza*, amely formájában dráma ugyan, de epikus — olvasmányos — jellegénél fogva ide illik.

Valamennyi írás, bármikor játszódik is, örök fontosságú problémát tárgyal: az életet igenlő humanizmus és az irra-

cionális, fegyelmezetlen ösztönvilág, azaz a haladás és maradiság harcát. »Mann nem politikai költő a szó közvetlen értelmében — írja Lukács György —; sohasem ábrázolja magát a politikai harcot. Műveinek túlnyomó részében azonban az tárul eléink, mik ezeknek a politikai, társadalmi küzdelmeknek emberi előzményei és következményei.« Azaz író, művész módján közelíti meg tárgyát. Hogy meglehetősen általánosságban veti fel haladás és maradiság kérdését, a megoldás éles megmutatása nélkül, az Th. Mann polgári világnézetéből következik, de bizonyos, hogy kevés polgári művész és gondolkodó ábrázolta elmélyültebben és következetesebben a polgári életforma történelmi válságát. (Ezért érthetetlen, miért hiányzik e válogatásból *A szélhámos Félix Krull vallomásai* című elbeszélés, noha ez az írás, mint a polgári hanyatlás egyik típusának ábrázolása, annyira Mann életművének eszmei fővonalaiba esik, hogy az író újabban több kötetes regénnyé bővíti!)

Ez, az olvasóink művészeti és emberi látókörét oly jelentősen bővítő gyűjtemény szebb kiállítást érdemelt volna. Különösen nem lehet megjegyzés nélkül hagyni, hogy a kopár, kevesetmondó, fejlecszerű illusztrációk gyakran semmiféle eszmei összefüggésben sincsenek a szöveggel, a költő Schillerről szóló novella hangjegyekből komponált fejléce pedig határozottan értelmetlen és félrevezető.

A fordítás nehéz munkáját Lányi Viktor, Sárközi György, Horváth Henrik, Gyergyai Albert, Kosztolányi Dezso és Gyulai Ágost végezték műfordítás-irodalmunk magas színvonalán. (*Lékay Ottó*)

Nemes László

A FÖLÖSLEGES EMBER

Szépirodalmi Könyvkiadó

A regény főhősével, Pusztai Jánossal abban a percben ismerkedünk meg, amikor feleségétől búcsúzik a pályaudvaron. Mostanáig a Szállítási Vállalatot vezette, leváltották és ő a kétkezi munkát választotta. Minisztériumban dolgozó feleségének merev viselkedése is ösztönözte elhatározásában.

Megbecsülik-e majd az új munkahelyen, s visszatérhet-e még feleségéhez — ezt a kettős kérdést adja fel könyvében az író s remek fordulatokkal bonyolítja a főhős sorsát. Pusztai túteljesíti a sztahanovista szintet, becületes párttag, de sem oklevelet, sem pártmunkát nem adnak neki, mert egy leváltott igazgatóért senki nem mer felelősséget

vállalni, noha mindenki tudja, hogy munkáskáder volt s nem bírt megbirkózni az ismeretlen feladatokkal. Nem birkózhatott meg, mert senki nem segített neki. Most megint egyedül áll, még dogmatikusan gondolkozó felesége is elhídegül tőle, s Pusztai egy fellobbanó szerelem mámorában lel vigasztalást.

Az író elismerésre kötelező bátorsággal s jó anyagismerettel bonyolítja a cselekményszálakat, melyekből világosan kihangzik a mondanivaló: nem jó az, hogy senki nem vállal senkiért felelősséget, nem jó, hogy senki nem tudja; kit miért helyeztek ide vagy oda, nem jó, hogy volt bajtársáért a párttitkár sem mer kiállni! Pusztai János életsorsának megoldását az író nem rágja az olvasó szájába és éppen ez a jó a könyvben. Csupán felad egy csomó kényes, igen időszerű, mélyen az életünkbe hasító kérdést, s az olvasó emberségére bizza, hogy az életben *ne így* cselekedjék, ahogyan Pusztai Jánossal cselekszenek elvtársai!

Kár, hogy a regényen valami hallatlan elsietettség érződik, s noha »általában« reális a történet, az egyes részletmozzanatok kirívóan valószínűtlenek. Durván erőszakolt a történet két főága: Pusztainak Halmossal való kapcsolata és a feleség papírszerűen rideg magatartása. Ha a jó történetet az író gondos stílusmunkával a részletek realitására és árnyalt, hű lélekrajzra építi, elsőrangú könyv születik. (*Győri György*)

Szaltikov — Scsedrin

M E S É K

Uj Magyar Könyvkiadó

Az állatmesék mindig emberekről szólnak, akár a nép, akár az író az alkotójuk. A népmese a nép erejének, eszességének, leleményességének, az elnyomottság testi-lelki kiszolgáltatottság századai felett is diadalmaskodó legyőzhetetlenségének költői ábrázolása egyfajta naiv általánosító szinten. A népi eredetű állatmesék így nem annyira konkrét emberi történetek, konkrét társadalmi háttérrel, hanem csak kizsákmányolók és kizsákmányoltak általános tulajdonságainak vetületei. Más a helyzet írók állatmeséivel, akik felhasználva a népi állatmesék szimbolizmusának rejtettségét és e szimbolizmusban rejlő határtalan szatírai lehetőséget, kihegyezettebb és konkrétabb társadalmi mondanivalóval tudják azokat felíteni.

Szaltikov—Scsedrin a nagy orosz szatirikus a klasszikus mesefrók (elsősorban

Lafontaine és Krilov) legjobb hagyományait fejlesztette tovább és megteremtette a formájában folklorisztikus jellegű, de rendkívül agitatív hatású politikai mese műfaját. A nyolcvanas évek politikai légkörének kényszere és saját művészi találékonysága vezette ehhez a műfajhoz, mely szatirizáló alkotának oly igen megfelelt. »Az egyetlen termékeny talaj a szatíra számára — írta — a népi talaj, mivel csak ezt lehet társadalmi néven nevezni a szó legvalószínűbb, legigazibb értelmében. Minél mélyebbre hatol a szatirikus a nép életének megismerésében, annál súlyosab lesz a szava, annál világosabban látja feladatait, annál nyilvánvalóbbá válik tevékenységének a jelentősége.«

Az Orosz Remekírók sorozatban kiadásra került meséi (Lányi Sarolta, Honti Rezső és Wessely László avatott tolmácsolásában, mely szervesen a magyar nyelvbe oltja az orosz népmese hangulatát, Scsedrin éles humorát) a politikai, társadalmi élet legárnyaltabb megnyilvánulásait és típusait foglalják magukban a fantasztikumnak és a realista életnek valamiféle egészen különös, groteszk, de sohasem erőltetett összefonódásával.

Legszilajabb ostorozó kedvvel a liberalizmus és a nyárspolgári meghunyászkodás ellen fordul. »A bölcs piszkár«, »A józanul gondolkozó nyúl«, »A jellemes tapsifüles«, »A szarított potyka«, »A kérvényező varjú«, »Az idealista kárász«, mindmegannyi élesen körvonalazott más és más jellegű típusa ennek a cári terrorban szinte eggyé váló liberalizmusnak és nyárspolgáriságnak. És ugyanilyen árnyaltsággal, döbbenetes jellemábrázoló erővel mutatta be a »Szegény farkas«-t, »A műpártoló keselyű«-t, »A hiéná«-t.

Mind gyermekcipőben járó szatírairodalmunk, mind a legszélesebb olvasótáborunk igen-igen sokat okulhat Scsedrin meséin, melyekhez Héra Zoltán írt színvonalas, a lényegét tömören magában foglaló tanulmányt. (T. P. I.)

Gádor Béla

N E H É Z S Z A T Í R Á T Í R N I

Magvető

Az idei könyvthét kedves meglepetése volt ez a könyv. A szerző nevét a budapesti színházak vidám esztrádműsorából, a Ludas Matyiból és a rádióból ismerhetik már az olvasók — most közelebből megismerkedhetnek ezzel az egyéni hangú humoristával. Gádor humorának fő jellegzetessége, hogy csak a legritkább, legindokoltabb esetben »rántja

sárba« a kifigurázott embertípusokat — a visszasságok gyökerét igyekszik feltárni, hogy segítsen leküzdeni őket. Írásai így kevésbé a lecc-szerű, csattanóra hegyezett humort képviselik, mint inkább a jellem- és helyzetábrázolásban érvényesülőt.

A kötet anyagát az író 5 részre osztja. *Beszéljünk nyíltan* a címe a közéleti problémákkal foglalkozó satiráknak, karcolatoknak. A kifigurázásra méltó típusok egész sora kerül itt a humor éles megvilágításába: a karrierista, a gyáva, a bürokrata, az öntelt és így tovább. A mindennapi élet ezernyi problémáját, a bevásárlás és utazás »kálváriáját«, a hivatali élet olykor emberi méltóságot sértő megnyilvánulásait, stb-t írja meg Gádor, néha türelemre intve, de legtöbbször harcra serkentve a »jóra való restség« ellen. Ebben a részben találjuk a legsikerültebb írásokat: a *Kegyetlen történet-et*, a *Vadul gyűlöltem Pocskait* címűt, a *Frontátvonulás-t*, a *Tragédiá-t*, a *Remete mosolyá-t* és másokat.

Az *öncélú kutya* címen összegyűjtött írások témája nagyrészt a magánélet. Emlékezetesek közülük a *Két meglett ember*, az *öncélú kutya*, vagy pl. a *Taxikaland*.

Az *Olvasás közben* című fejezet szellemes karcolataiban az olvasó az irodalom és művészet műhelytitkainak humoros képeit találja.

A *Túl az óperencián* cím fogja össze az antiimperialista satirákat, jeleneteket. Ez a legkevésbé sikerült része a kötetnek: kevésbé életszerű, kevésbé meszterkéletlen, mint a többi.

A kötet jelentősége az, hogy olyan igényt elégít ki, amelyet könyvkiadásunk hosszú időn át elhanyagolt: az olvasók szórakozni, nevetni vágyó kedvét szolgálja. (*Halda Aliz*)

Halldór Laxness

FÜGGETLEN EMBEREK

Új Magyar Könyvkiadó

Laxness izlandi író. 1953-ban a Békevilág-tanács Nemzetközi-díjjal tüntette ki. Ez a regénye 1934-ben jelent meg.

Egy izlandi paraszt hősi énekek illő életéről szól. Bjartur tizennyolc évig dolgozik cselédsorban, míg egy birkanyájra valót összeszerez, s újabb tizenkét évig gürcöl, míg tanyájának árát letörleszti. Közben két feleséget és több gyereket temet el, s az életben maradottak is, így vagy úgy, de elmenekülnek tanyájáról, mert nem bírják a kegyetlenül szigorú életet, az önkínzó munkát, az éhezést és az örömtelenséget. De Bjartur kemény

jellem — s csak halad előre a maga útján, konokan, szilárdan, hősiesen; s nem töri le semmiféle csapás, sem birkáinak elhullása, sem asszonyainak és gyerekeinek elvesztése. Mindenkitől független akar lenni és maradni, a maga tanyáján a maga ura. Ez az első világháború konjunkturális éveit alatt már-már sikerül is, de utána minden összeomlik. Még véres verejétkkel szerzett tanyáját is elárverezik. Bjartur akkor sem török meg, s nem látja be, hogy az a függetlenség, amelyért mindent föláldozott — lehetetlenség. Öreg fővel, egy elagott lóval, elhalt felesége vénségesen vén anyjával, két kis poronttyal és a kicsinyek tudóbeteg anyjával, »élete virágjával«, első lányával — aki valójában nem is az övé — az egyetlen emberi lényvel, akit gyöngéden és sokszorosan szeret, elindul még északabbra, új életet kezdeni.

A Független emberek nagy regény. Laxness megvalósítja Th. Mann stílusideálját: csak az lehet igazán mulattató, ami alapos. Művében nemcsak egy izlandi paraszt család sorsát, az izlandi életet írta meg, hanem minden parasztét és minden emberét is — egy önmagában zárt és teljes világot teremtett, amelyben minden nagy emberi érzelem, gondolat és gond: születés, szerelem, szeretet, munka, evés és éhség, költészet, küzdelem, a szabad élet utáni vágy és halál testet ölt s átéleti magát az olvasóval.

Fájó érzéssel, de az emberbe vetett hitünkben megerősödve tesszük le a könyvet, amely felemel, mint minden remekmű. (*Zolnay Vilmos*)

Darázs Endre

TÜZEK TÁNCÁ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Darázs Endre költészetében a tárgyak megelevenednek és a természet jelenségeivel egyetemben az emberi sors kifejezőivé, sőt legjobb verseiben társadalmi erők jelképeivé válnak. A karika és a kerék még csak a »nagyvilág« utáni vágyódás kifejezésének eszköze, de a szemüveg már a szegényparaszt sors nyomorúságának jelképe: »Sokba került az új harang — Szomorúan bölint a jegyző, — A szegény alap kimerült. — Nincs öt pengő szemüvegre.«

Ez az éles szembeállítás Darázs Endre költészetének sokszor visszatérő, értékes motívuma. Az *Életforma* a csonadrágos »európai« és a szocialista ember típusa közti villamos feszültséget ábrázolja, a *Budai Cukrászda*, *Zarándokok*, *Gebe* is két világnézet szembeállítása. Legnagyobb művészi ereje azonban azoknak a verseknek van, amelyek az ellentétet

nem állóképszerűen, hanem mozgásban ábrázolják, ahol az ellentétek a társadalmi dráma elemeit hordják magukban (*Idegosztály, Tűzvész, Beszélgettek nagy gyűjtogatásról, De az igazság tudom én: Egy kiaszott kéz ejtett pipát le, Hetven évtől remegett szegény... De a grófnak félmillió kára És hat hétig fejfájása volt Nem maradt más a koldustanyából, Csupán pernye, perzsel, szürke folt.*)

Nemcsak a környező világról, önmagáról is van Darázs Endrének mondani- valója. Bár szerelmi költészetét indokolatlanul elszürkíti azzal, hogy igen sok versében egyetlen — és amellet nem is kellőképpen érzékeltetett — témát variál, de ha sikerül kiszabadulnia a tartalmi ismétlések bűvköréből, szerelmi költeményeit is megkapókká, élményben és hangulatokban gazdagokká tudja formálni (*Új kabát, Menyasszonyi fátyol*). Hasonló művészi ihletettségről tesznek tanúságot azok a versei is, amelyekben költői és emberi hivatásáról ír (*Férfikor, Öregedni*).

Szép költői tehetség bontakozik ki az olvasó előtt. És ha még itt-ott érzi is az egyenetlenségeket, a könnyű megoldásokba való túl gyors belenyugvást, újból és újból elgyönyörködik az ötletekben, hangulatokban, érzelmekben gazdag verseken. (*Vámosi Pál*)

Darázs Endre: *Fiatalok*. Költemény. (III. Hévízi Piroška.) Bp. 1950, Hungária, 46 old.

Darázs Endre: *Künyhó füsttel*. Versek. Bp. 1947, Egyetemi ny. 39 old.

Darázs Endre: *Üdvözlét*. Versek. Bp. 1952, Szépirod. Kiadó 68 old.

Darázs Endre: *Vasszobor*. Versek. Bp. 1948, Egyetemi ny. 47 old.

Kirk

A R A B S Z O L G A

Uj Magyar Könyvkiadó

Hans Kirk a haladó dán realista irodalom egyik legjelentősebb mai képviselője. Több regényt írt a dán kisvárosi és falusi életéről, amelyek valamennyijében keményen foglalt állást a társadalmi fejlődés és a tömegek felszabadulási küzdelmei mellett. Emberi magatartásával is ezeket az eszméket szolgálta, amiért Dánia német fasiszta megszállói a negyvenes években börtönbe vetették. A koppenhágai nyugati börtönben raboskodott és ott írta meg első történelmi regényét, *A rabszolgát*.

Lebilincselő és megdöbbentő ez a kis regény, amely a XVII. századi Amerikában folyó gyarmatosítás embertelenségét tárja az olvasó elé. Egy hajóút története Amerikából Európába és a párnapos út alatt az arannyal megrakott hajó elsüllyedéséig néhány, éles vonásokkal

megrajzolt alakon keresztül megismerhetjük azt az egész akkori világot: üresfejű katonáit, a hódítók, a kalmárok rabló aranyimádatát, az állati sorsban elbutított matrózok életét és az inkvizíció szörnyű kegyetlenkedéseit is. Cimikus jezsuiták utaznak a hajón és rajta utazik don Jezus, aki ostonnal és lángoló máglyákkal üdvözíti a pogányok lelkét. De még ennél is sokkal többet ismer meg az olvasó Kirk regényéből. Egy nagy-szerű nép, az indiánok kiirtásának kezdetét. Erősebbek, munkabíróbbak asszonyaik és gyermekeik is, mint a néger-ek, őket kell szabadságuktól megfosztani, rabszolgaságba vetni. Az angol kalmár a hajón már megvásárlásukra alkuszik. A regény tulajdonképpen hőse egy fiatal indián rabszolga. Szép, bátor, erős, aki minden, a népén esett sérelmet megtorol. Ellöki magát a neki kínált szabadságot, keményen állja a megkorbácsolást, de van ereje léket vágni a San Salvadoron, hogy elsüllyedjen minden utasával a hajó, amely »arannyal és átokkal, vérrel és könnyel, számtalan emberi szenvedéssel és kínnal terhelt«. (*Simándi Béla*)

C s e r n i s e v s z k i j

P R O L Ó G U S

Uj Magyar Könyvkiadó

Az orosz forradalmi demokrata gondolkodók — s köztük Csernisevszkij — méltatását nem kell nagyon elől kezdeni. Gercentől Dobroljubovig valamennyinek a munkájáról rendelkezésre állnak nagygigényű forrásmunkák, elsősorban Lukács elvtárs tanulmányai, s esztétikai, filozófiai, irodalomkritikai munkásságukat — válogatásban — magyar nyelven is közreadták. Közös jelentőségük, hogy a legmesszebbre jutottak el közvetlenül a tudományos szocializmust megelőző időben a társadalmi jelenségek analizisében s a fejlődés perspektívájának felvázolásában.

Csernisevszkijt úgy ismerjük, mint az egyik legkimagaslóbb egyéniséget közülük, aki Belinszkij útján járva elsősorban az esztétikában vitte előre a forradalmi demokratizmus zászlaját. Most válogatott esztétikai tanulmányai s a *Mit tegyünk?* című regénye után a *Prológus* című regényét is kézbe kaptuk az *Orosz Remekírók* sorozatban.

Csernisevszkij nem regényíró — ez észrevehető regényein —, a körülmények, a hosszú börtönbüntetés s származatának zsenialitása átsüt azonban szépirodalmi alkotásainak a lapjain, s ha kezdetben szokot-

lan is a szinte tudományosan, szintetikusan kikovácsolt stílus, a nem mindig gördülékeny párbeszéd, a fordulatos meseszövevény elhelyezett izgalmas gondolati anyag magával ragadja végül is az olvasót.

A könyv nem irodalomtörténeti érdekesség, amelynek a hivatása pusztán az, hogy teljesebbé tegye az érdeklődők előtt Csernisevszkij oeuvre-jét. Érdekesítő történelmi, társadalmi regény, emellett önéletrajzi regény, amely számot tarthat a legszélesebbkörű érdeklődésre. Oroszország történetének egyik legfontosabb korszakában játszódik a történet, az 1856—1862 közötti években, a jobbágyfelszabadítás előkészítésének korszakában. A regény főszereplője Volgin, akit önmagáról mintázott az író, Volginát pedig feleségéről. A könyv főbb szereplője is egy-egy korabeli történelmi alak mása, leginkább előtérben van közülük a Dobruljubovról mintázott Levickij. A regény — több nagyon fontos társadalmi kérdés szövevényében — fő vonalában a jobbágyfelszabadítás kérdése áll. Az írónak ugyanaz a messze mutató látnoki ereje jelentkezik ebben a regényében is, mint a *Mit tegyünkben*. »... Minden föld a muzsiké és nincs váltásdátj, szedd magad földesúr, amíg egészben vagy!« — mondja egy helyen Volgin-Csernisevszkij.

A regényt Szöllősy Klára fordította. Külön szólnunk kell Heller Ágnes komoly tanulmányá szélesedett utószaváról, amely nagyszerű kalauz nemcsak a regény történelmi körülményeinek jobb megértésében, hanem Csernisevszkij egész életének és munkásságának felmérésében is. (Szűcs Andor)

Csernisevszkij, N. G.: Mit tegyünk? Az új emberekről szóló elbeszélésekből. Ford. Rákos Ferenc. (Lukács György tanulmányával. Ill. Végh Gusztáv, Zádor István.) Bp. 1954, Új M. Kiadó. 404 old. 1 t. (Orosz remekfrók.)

Csernisevszkij, N. G.: a magyarokról. — magyar tárgyú cikkei. Az előszót írta és szerk. Fogarasi Béla. (Ford. Niederhauser Emil.) Bp. 1953, Akad. Kiadó. 212 old.

Csernisevszkij, N. G.: Válogatott esztétikai tanulmányok. Ford. Hadrovics László—Kövendy Dénes. Bp. 1950, Szikra. 381 old.

Sz. M. Sztjepnyak — Kravcsinszkij

EGY RAJONGÓ ÚTJA

Új Magyar Könyvkiadó

»A marxizmust, mint az egyedül helyes forradalmi elméletet Oroszország valóban kikínlódta magának...« — írta Lenin *Baloldaliság, a kommunizmus gyermekbetegsége* című művében. Sztjepnyak-Kravcsinszkij, a múlt század második felében élt narodnyik forradal-

már író, ebben a regényében éppen azt ábrázolja, hogy »félszázados hallatlan kinszenvedés és áldozatok« árán hogyan jutottak el Oroszország legjobb fiai a marxizmus küszöbére. A regény azért igen jelentős, mert talán a leghitelesebb képe az orosz irodalomban a narodnyikok életének, s a regény hőse, Kozsuhov tipikusan narodnyik forradalmár. Külföldről tér vissza Oroszországba, a narodnyikok tevékenysége fellendülésének időszakában. Először főként a munkások közötti propagandával és szervezéssel foglalkozik, de aztán részt vesz az elfogott Borisz Majovszkij és társai kiszabadításában. Az erőszakkal véghezvitt mentési kísérlet csak részben sikerül — maga Borisz fogságban marad —, az újabb kísérlet pedig egy, az utolsó pillanatban bekövetkezett szerencsétlenség következtében meghiúsul. Kozsuhov kiábrándult az aprómunkából, s úgy érzi, hogy csak a cár meggyilkolásával diadalmaskodhatik az ügy. Ő maga vállalkozik a terv végrehajtására, a merénylet azonban nem sikerül, s a cári kopók elfogják.

Kozsuhov nagyszerű jellem. Olyan hős, aki nem kéméli életét és szerelmét, ha az általa igaznak hitt ügy győzelméről van szó, de el kell buknia, mert elbukik minden olyan forradalmi mozgalom, amely egyéni terrorakciókkal, a munkásosztály egészének forradalmi harcra nélkül akar eredményeket elérni. Kozsuhovhoz hasonló ragyogó jellemet többet is találunk a regényben (ilyen felsége, Tánya, a forradalmár Zina, a költő George); a regény hibája talán éppen az, hogy az eszményített hősöknek nem mutatja meg eléggé emberi gyengeségeit és főleg nem mutatja be eléggé szenvedélyesen a »másik oldalt«, a cári uralom képviselőit. (Aba Iván)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Tamási Áron

ÁBEL A RENGETEGBEN

Ifjúsági Könyvkiadó

Több mint húsz év telt el azóta, hogy Ábel, »a székelység ábrája« első ízben megjelent. Most, a második kiadás alkalmából az író előszót írt regénye elé. Ábelnek — közli az olvasóval — ma »nagyobb és kedvezőbb alkalma« nyílt, mint bármikor, egyszerű népek kedvében járni, »hiszen a hittet táplálkozó küzdelmet sohasem értették meg jobban az emberek, mint éppen manapság; és a küzdelem derűje iránt sem voltak soha érzékenyebbek, mint időkben.«

Derű — valóban ennek a regénynek minden oldala az élet örömet zengi. Ábel, a tizenöt esztendő s furfangos székely leányke felmegy a hegyekbe, apja elszegődötti erdőpásztornak a szeredái banknál. Felmegy a hegyekbe — s mi történik? — Semmi különös, »csak« annyi, hogy az ifjú ember ismerkedik a világgal. Kalandjai, csillogó tréfái, góbé agyafütsége kisimítják a korán arcára települő redőket, keserves sorsát ellensúlyozza a bizalom, a jövőbe vetett hit. Pedig Ábel nem egy megpróbáltatáson megy keresztül. Egyedül az isten háta mögött, rablóknak, csendőöröknek kiszolgáltatva, olyan körülmények között él, amelyek közepette gazdától sem remélhet külön elbánást, mint sanyargatóitól. De Ábel mégsem török meg. Tanul, könyvekből és emberekből, hisz fiatalságában, józan eszében, családjában és a székelységben.

Elriasztja a csendőrt és a rablót, barátot talál és veszít el, s akkor megy vissza falujába, amikor édesanyja halálát hírül veszi. De ekkorra már szilárd benne az elhatározás: »a szegények és az elnyomottak zászlaját fogom öröklé hordozni...«

Tamási könyve évtizedek próbáját állta ki s ma is friss, fiatalos. Csak üdvözölni lehet az Ifjúsági Könyvkiadót, hogy e regényt újra nyilvánosság elé bocsátotta. (*Gera György*)

Tatay Sándor

KINIZSI PÁL

Ifjúsági Könyvkiadó

Kinizsi Pál, az ifjú molnárlegény egyre álmodozik, hogyan állhatna be katonának, hogyan bosszulhatná meg a törökön anyja és néne meggyilkolását. Egy napon Mátyás király, vadászatról jövet letér a malomba és elcsodálkozik Kinizsi páratlan erején. Meghagyja a fiúnak: látogasson el majd hozzá Budára. Pál tettvágytól sarkalva, hamarosan útra kel, találkozik Mátyással és a király parancsára egyik hadvezérének vitéze lesz. Főstettet halmoz hőstetetre — ereje, bátorsága és hűsége a nép és Mátyás ügye iránt, sok barátot, tisztelőt, de gonosz ellenfeleket is szerez neki. Kinizsi azonban nemcsak a török rémítője, diadalt vesz a belső ellenségén is. A király egyre magasabbra emeli, míg végül rábízta a temesi főkapitányságot, a déli határok őrzését.

Tatay Sándor mondai és hiteles történelmi szálakból szövi értékes, tanulságos, egyéni varázsú regényét. Írása pél-

dája annak, hogyan lehet és kell szórakoztatva tanítani, gyönyörködtetve mély erkölcsi igazságokkal felvértezni az ifjúságot. Az író könnyedén, izesen mesél és közben meggyőző, emlékezetben maradó képet ad a korabeli Magyarország történelmi, társadalmi állapotáról. Számos kaland, számos izgalmas epizód kerékíti ezt a képet, tarkítja a főcselekményt. A szereplők monda-színezte, s ugyanakkor reális vonásokkal rajzolt alakok, akiket az író szeretete, vagy indulata és kitűnő humora hoz közvetlen emberi közelségbe. A törökverő Kinizsi igazi népi hős; a hatalmas erőnek, ha kell: a csalafinta okosságának, a szilárd helytállásnak és a gyengébbek megvédésére mindig kész jósnak a hőse.

Eleven, üde a nyelv, költőiek a természeteírások és a legköltőibb a hadisikerek, hadi-gondok mellett Kinizsi Pál és Magyar Jolánka között kivirágzó szerelem története.

A regény ifjúsági irodalmunk nagy nyeresége, s minden bizonnyal a diákolvasók egyik legnépszerűbb olvasmánya lesz. (*László Anikó*)

Tatay Sándor: A Simeon ház. Regény. Bp. 1955, Szépirod. Kiadó. 441 old.

Murányi-Kovács Endre

GARIBALDI DOBOSA

Ifjúsági Könyvkiadó

Murányi-Kovács Endre írása nagyszabású ifjúsági regény. Hősei tíz esztendő leforgása alatt szép utat járnak be, nemcsak képzetben, hanem a valóságban is. Török Zsigmond negyvennyolcas honvédtiszt, Garibaldi vörösinges, felszabadító hadseregének őrnagya lesz. Fia, Pali, a magyar szabadságharc idején még csak farkarddal háborúdit játszva veri az »elenséget« s egy évtized múltán, Olaszországban a magyar légió legifjabb hadnagyaként fog fegyvert a szabadságért.

Hosszú az út idáig. Török Zsigmond nem tette le a fegyvert Világosnál, követte Kossuthot az emigrációba és nyelvtudását, kivételes mérnöki képességét az idegenben is hazája javára fordítja. Hú felesége kisfiukkal, Palival, keresésére indul, de a Dunán való átkeléskor, nagy viharban elpusztul. A kis Pali megmenekül és sok kaland, férfivá érlelő megpróbáltatás után évek múlva sikerül is fellelnie apját.

A sokágú, gazdag cselekmény a legfőbb értéke Murányi-Kovács Endre könyvének. Megelevenítő, elbeszélőkészséggel, a cselekményszálak művészi hatást keltő változtatásával állandóan ébrentartja és fokozni tudja a feszültséget.

Lankadatlan érdeklődéssel követjük a regény hamar megszeretett hősei sorának alakulását. — Változatos tájleírások, jellemző színekkel festett emberek, izgalmas epizódok kötik le figyelmünket. A gördülékeny, élvezetes stílus, a világos, kifejező nyelv még értékesebbé teszi az ifjúsági irodalom legjobb hazai és külföldi hagyományait folytató regényt. (Lóránd Lajos)

Murányi-Kovács Endre: *A barikádok fia.* (III. Zádor István.) Bp. 1952, Ifj. Kiadó. 390 old.

Murányi-Kovács Endre: *Gilbert kapitány.* Regény. Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 163 old.

Murányi-Kovács Endre: *Napló helyett. Válogatott versek. 1936—1949.* Bp. 1949, Officina. 96 old.

Verne Gyula

GRANT KAPITÁNY GYERMEKEI

Ifjúsági Könyvkiadó

A Verne-regények műfajának kiteljesedése ez az írásmű: világméretű utazás, izgalmas kalandok, sok-sok ismeretanyag és egyértelmű ideológia adják meg a regény reprezentatív jellegét.

Harry Grant tengerészkapitány az angol kormányzattól független skót települést akart létesíteni Óceánia egyik szigetén. A kapitány kutató útját a XIX. század második felének brit politikája indokolja: az imperialisztikus törekvések az »angol civilizáció« hazug jelszavaival embertelenségbe süllyesztették a gyarmatok leigázott népét, a kormány bürokratikus és antidemokratikus intézkedései viszont kiélezték az angol-skót ellentétet. Ilyen történelmi atmoszférában lendül neki az a vállalkozás, mely felfogható menekülésszerű, társadalmankívüli megoldás-keresésnek.

Grant kapitány 1862-ben hajótörést szenvedett. A Csendes Óceán egy lakatlan szigetén vetődött partra két matrózával. A hajótöröttek három különböző nyelven megírt segélykérő levelet helyeztek el egy palackban. A tengerre bízott palackot két esztendő múltán egy cápa gyomrában találta meg egy skót lord yachtjának személyzete. A nemeslelkű lord Glenarvan ifjú felesége és önmaga gyönyörűségére, okulására utazgatott új yachtján. A palackban talált megrongált iratokból — különböző kombinációkra utalva — értesültek Grant kapitány szorongatott helyzetéről, illetve szomorú sorsáról.

Grant kapitány magukra maradt gyermekei tudomást szereznek a Glenarvanékhoz jutott hírről, s felkeresik a nemeslelkű lordot, illetve annak anygali

lelkű feleségét. Mary és Robert Grant sorsa annyira megindítja az emberbarát házaspárt, hogy expedíciót szerveznek Grant kapitány felkutatására, az expedícióban a Grant gyermekek is részt vesznek, s a véletlen, illetve a saját szórakozottsága folytán csatlakozik a társasághoz egy francia földrajztudós is, kinek a regény folyamán hatalmas szerep jut.

A hajó és utasai megrendítő tévedések, könnyen tragikussá válható, véletlen balesetek és celszövések folytán beláthatatlan bonyodalomba keverednek. Délamerikán, Ausztrálián, Új Zélandon át a Tabor szigetén találják meg végre Harry Grantot. A hősköke és humanistákka kovácsolt kis társaság boldogan tér vissza Skóciába, hogy ott folytassák az emberi haladásért vívott küzdelmeiket.

A példátlan kitartás, alázatos alaposág, törhetetlen leleményesség, áldozatos emberiség jellemzi az utasok küzdelmeit. A regény nevelő hatása ezeket az emberi erényeket építi az ifjú olvasóban. ((Vidor Pálné)

Verne, Jules: *A bégum ötszáz milliója.* Regény. (Ford. Lányi Viktor.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 240 old. (Olcsó könyvtár.)

Verne, Jules: *Dél csillaga.* Regény. (Ford. Lányi Viktor.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó. 280 old. (Olcsó Könyvtár 1955. 11.)

Verne, Jules: *A francia zászló.* Regény. (Ford. Gaál Mózes.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 231 old. (Olcsó könyvtár.)

Verne, Jules: *Két évi vakáció.* Regény. Ford. Huszár Imre. Bp. 1948, Franklin. 1—2. köt.

Verne, Jules: *Nemo kapitány.* Tenger alatt a világ körül. Regény. (Ford. Kilenyi Mária.) III. Bokros Ferenc.) Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 407 old.

Csaplina

NÉGYLÁBŰ BARÁTAIM

Ifjúsági Könyvkiadó

Nehéz volna meghatározni Csaplina könyvének műfaját. Nem regény, nem is novelláskötet, semmi esetre sem mese-könyv. Talán még leginkább rövid életrajzok gyűjteménye és különös érdekessége, hogy az életrajzok nem emberek, hanem kisebb-nagyobb vadállatok életének rajzai. Árvácska, a kis oroszlan, Fomka, a jegesmedve, Argosz, a farkas, meg a többiek, akikről Csaplina meghatározott szeretettel és művészi gondossággal ír, nem közönséges, mindennapi vadállatok. A moszkvai állatkert lakói, természetesen ható körülmények között élnek, hatalmas kifutók, sziklak, vízmedencék felejtetik el velük a rabság tényét. Csaplina az állatkert vezetője és amikor egy-egy kis állattal valami bonyodalom támad, mint például

Árvácskával, — aki nevével ellentétben nem szelíd virág, hanem szelíd ragadozó — hazaviszi a gyámoltalan négy lábút és otthon neveli.

Az Ifjúsági Könyvkiadó jól tette, hogy ezt a könyvet lefordította. Minden olvasóját megtanítja ezzel a művel arra, hogy a nevelés, a megfelelő bánásmód kezes báránnyá változtatja a legvadabb állatot is. És az állat nem felejt. Aki jó volt hozzá, szeretettel, megértéssel, segítőniakarással közeledett feléje, azt még hosszú évek után is szeretettel és hálával fogadja, megismeri a hangját, lépteit nesztét. Aki pedig kegyetlen volt hozzá, azzal valóban vadállat módjára áll szemben.

Persze, az állatok között is akadnak nehezen nevelhetők. De az igazi állatgondozó, aki érti a dolgát és nemcsak szaktudása, de türelme és szíve is van, az ilyen haszontalan állatokkal is célt ér. Harapka, a farkasok között nevelkedett kutya is ért a szóból, amikor egy esztendei türelmes munka eredményeként végül parkőr lesz a moszkvai állatkertben.

A könyvet tartalmán felül igen értékes teszi ízléses kiállítása. Az illusztrációk Nikolska rajzai nyomán készültek, nagyon szépek, kedvesek, stílusukban tökéletesen illeszkednek a szöveghez. Szőllőssy Klára fordítása jól pereg, közvetlen hangú, érthető, a gyermekek számára megfelelően egyszerű, mégis csiszolt nyelvével.

(Zárójelben csak annyit, hogy ezt a könyvet a szülők egy kicsit önmaguknak is meg fogják venni, nemcsak gyermekeiknek. És ez a legnagyobb dicséret, ami gyermekkönyvet érhet.)

(Szilágyi Lilla)

Csaplana: A mi állatkertünk. Ifj. regény. (Ford. Magos László.) Bp. 1949, Új M. Kiadó. 151 old.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Hatvany Lajos

IGY ÉLT PETŐFI, I.

Akadémiai Kiadó

A kortársi emlékezések és levéltári adalékok nyomán követi végig Petőfi életét Hatvany Lajos könyve, még pedig első, most megjelent kötetében a költő tizenhat esztendő koráig. A Petőfi-kortársak emlékezéseinek lényege mellett megrajzolja a korszak Petőfi körüli életét is.

A mű magában foglalja a költő halála után különböző lapokban, folyóiratokban, önálló kötetekben megjelent, vagy a levéltárakban fellelhető életrajzi dokumentumok jelentékeny részét. Ily módon szerves folytatása *Enárdi Sándor* nélkülözhetetlen művének: *Petőfi napjai a magyar irodalomban és kiegészítője Ferenczi Zoltán* Petőfi-életrajzának.

Több évtizedes kutatómunka, hősi egyéni vállalkozás eredményét kapja kézbe az olvasó ebben a Petőfi életének nem egy mozzanatát új megvilágításba helyező forrásgyűjteményben. Az életrajz írásnak ez az új formája az első kísérlet a maga nemében. De semmiképpen sem pusztá adattár, mert a »summálások«-ban és a »közjátékok«-ban Hatvany találó arcképvázlatát adja az emlékezőknek, helyenként megrajzolja Petőfi életének tájait is és közben észrevétlenül megírja saját, mint Petőfi-kutató, életrajzát.

Az a nemzedék, melyhez Hatvany tartozik, még úgy hordta gyászát Petőfiért, mint az apák, akik halott fiúik hangját megmaradt leveleiből keltegetik. Ilyen ifjúkori ihletésből született meg a mű első kötete, mely valóban élénk eleveníti a Taine-i meghatározást: »nagy mű az ifjúkor álma megvalósítva a férfikorban, s az élet alkonyán«. (K. J.)

Révai József: *Petőfi Sándor*. — Révai: Irodalmi tanulmányok. Bp. 1950. 62—102 old.

Horváth Márton: *Lobogókn Petőfi*. — Horváth: *Lobogókn Petőfi*. Bp., 1950. 185—208. old.

Illés Gyula: *Petőfi*. (3. átd. kiad.) Bp. 1952, Szépirod. Kiadó. 342 old.

Bóka László

**ADY ENDRE ÉLETE
ÉS MŰVEI, I.**

Akadémiai Kiadó

Ady Endre élete és művei, I. cím alatt írta meg *Bevezetés az Ady-kérdésbe* alcímmel Bóka László Ady Endre pályakezdését. A munka Ady részletes életrajza és költészete kialakulásának rajza születésétől 1903-ig. Bóka László az életrajzot az életmű elemzésével vegyíti, s az egyes művek méltatását, problémáit az életrajz keretében oldja föl.

A szerző, aki elég szigorúan, sőt olykor indokolatlan szigorral ítél az Ady-irodalom majdnem összes előzői fölött — az általa tanulmány tárgyává tett Ady-anyagot majdnem teljességében beolvasztja művébe. Ily módon Révai József tanulmányainak Ady értékelése, melyre a szerző Lukács György Ady-tanulmánya mellett elsősorban támaszkodik, némileg belevész a történelmi menetű anyagfeldolgozásba. Viszont a készülő mű

máris, a dokumentálás tömegével, rop-pant terjedelművé nő.

Hasznos, sőt tanulságos részletek, például Temesvár, méginkább Nagyvárad sikerült milieu-rajza, találó megállapítások — például Ady későbbi művészete eszmecsíráiról — mellett, melyek az Ady filológiát gazdagítják, olykor meglep egy-egy állítása. Ilyen az, hogy a lírai realizmus kérdése azelőtt fel sem merült, vagy olyan mellékesen odavetett mondat, mint: *Mi, akik a pszichologizmustól való féltünkben elfeledkeztünk olykor arról, hogy írónknak lelki alkata és lelki élete is volt, ami — ha csak nem szubjektív vallomás —, határozottan túlzás.*

A mű, mely különben is csak a pályakezdest világitja meg, nem teszi feleslegessé, sőt inkább megkívántatja az eddigi irodalom alkotásainak olvasását. (Katona Jenő)

Réval József: Ady Endre. — Réval: Irodalmi tanulmányok. Bp. 1950. 105—261 old.

Böloni György: Az igazi Ady. 3. kiad. Bp. 1955, Magvető. 359 old., 20 t.

Földessy Gyula: Ady minden titkai. Ady-kommentárok. Bp. 1949, 318 old.

Temesi—Rónai—Vargha

ANYANYELVÜNK

Művelt Nép Könyvkiadó

Az utóbbi években mind többen és többen érdeklődnek anyanyelvünk kérdései iránt. Ez az érdeklődés sokrétű kulturális forradalmunk egyik természetes velejárója. Az egyszerű emberek is szeretnék valóban birtokukba venni nagy nemzeti kincsünket: anyanyelvünket.

Ennek az igénynek a kielégítésére jelent meg az »Anyanyelvünk« c. könyv. A szerzők fiatal nyelvészek, akik arra törekedtek, hogy népszerű és egyúttal színvonalas módon ismertessék meg az olvasót a legfőbb nyelvi tudnivalókkal. Ezt a feladatot jól és élvezetesen oldották meg.

A könyv bevezetése a nyelv eredetéről, társadalmi szerepéről ad vázlatos képet, majd a magyar nyelv történetét és életét tárgyalja röviden. A húsz íves könyv fő részében már csak anyanyelvünkről van szó. A könyv különös jelentősége, hogy a szerzők első ízben kísérlik meg hazánkban a *sztlálni útmutatás* alapján rendszerbe foglalni a nyelvet. Eszerint a nyelv = szókincs + nyelvtan. Ennek megfelelően foglalkoznak a szókinccsel és részletesen, három nagy fejezetben, a nyelvtan három fő részével, a hangtan, a szótan és a mondatkérdéseivel. Az alfejezetek száma oly nagy, hogy felso-

rolni is lehetetlen. Anyanyelvünk leíró vizsgálatát minden részletfejezetnél kis utalások egészítik ki és magyarázatok arról, mit hogyan mondjunk és írjunk helyesen. Az olvasó mindent a maga helyén, világos elrendezésben talál.

Meg kell még említeni, hogy kitűnően válogatott idézetek illusztrálják a mondanivalót, a példatár is gondos és világos.

A könyv az átlagos képzettségű olvasónak is szól, de a nyelvutatók munkáját is előreviszi, termékeny viták elindítója lehet, hiszen néhány megállapítása nem tekinthető véglegesen lezártnak. (S. J.)

Sztálin, I. V.: Marxizmus és nyelvtudomány. A nyelvtudomány néhány kérdéséhez Válasz az elvtársaknak. (Bp. 1950, Szikra. 41, 12 old., 1 mell. (A marxizmus-leninizmus kiskönyvtára 63.)

Idegen szavak szótára. (Összeáll. és szerk. Terényi István.) Bp. 1953, Szikra. 454 old.

Frajerman—Zajkin

GOLOVNYIN KAPITÁNY ÉLETE ÉS KALANDJAI

Művelt Nép Könyvkiadó

A regénynek, regényes életrajznak, kalandos útleírásnak és ismeretterjesztő olvasmányának igen szerencsés és sikerült összetétele Frajerman és Zajkin műve. A könyv Vaszilij Mihajlovics Golovnyinnak, a XIX. század eleji kiváló orosz tengerésztisztnek és földrajzi kutatónak életét, földközi hajózásait, tengeri harcait, japán fogságát ismerteti, ugyanakkor kitűnő megjelenítő erővel ábrázolja magát Golovnyint, az újért, a haladóért harcoló tudóst és katonát.

Frajerman és Zajkin nem elégszik meg az események leírásával: a történeteket hősenek nézőpontján keresztül vizsgálja, így válik a könyv izgalmassá és regényszerűvé, így teszi érdekeltté az olvasót is a cselekményben. Azzal, hogy Golovnyint már gyermekkorában mutatja be, s megmutatja jellemének, gondolatvilágának, eszméinek formálódását — a történelmi és földrajzi ismeretek egyszerű közlésénél nagyobb célt tűz könyve elé: a haladó tudomány és a legnemesebb emberi eszmények eltérhetetlen kapcsolatainak feltárását.

A könyv magas eszmei színvonal mellett nem lehet lebecsülni ismeretterjesztő hatását sem. Szinte észrevétlenül tanít: a legeseménydúsabb, legfordulatosabb részletek is át vannak szöve a távoli tájak és népek ismertetésének igényével.

A könyv mint érdekes olvasmány és mint ismeretgyarapító mű egyaránt jelentős értékű. Kár, hogy a magyar kiadása nem kevés sajtóhiba, Terényi

István — egyébként jó színvonalú, élvezetes — fordításába pedig néhány rossz helyen alkalmazott, dagályos kifejezés került. (*Hajdu Ferenc*)

Muratov, M.: *Golovnyin kapitány.* (Ford. Makai Imre.) Bp. 1950, Dante. 175 old., 8 t.

Muratov, M.: *Távoli pontok felé.* Elbeszélések híres orosz utazókról. (Ford. Cselényi Béla-Mosán Jenő.) Bp. 1949, Hungária. 279 old.

Vajda László: *Nagy magyar utazók. XIX. század.* Bp. 1951, Művelt Nép. 219 old., 10 t.

S E V C S I K J E N Ő

F É N Y K É P É S Z E T I I S M E R E T E K

Műszaki Könyvkiadó

Ez a könyv a fotoamatőrök számára készült. Segíti őket ismereteik gyarapításában és munkájuk, illetve szórakozásuk tökéletesítésében. Megtalálhatja benne a kezdő fotoamatőr a szükséges alapismerteket és a legfontosabb fényképezési tanácsokat. De az is, aki már régebben foglalkozik a fotóval, sok érdekes és gyakorlati módszert és fogást tanulhat meg.

A könyv külön fejezeteket szentel a leggyakrabban használatos felvevőgéptípusok, felvevőanyagok, vegyszerek megismertetésének, röviden vázolja a felvételnél alkalmazható módszereket (megvilágítás, színszűrők, villanófény alkalmazása, zárkioldók, negatív és pozitív eljárások). Igen jó áttekintést kapunk a művészi, arckép, riport, műszaki, üzemi, tudományos és színes fényképezésről is.

És végül, ami az érdeklődés felkeltése szempontjából a legfontosabb, stílusa világos és közhatható. Megismert a fotoamatőrök között használatos kifejezések legtöbbjével és értelmüket is jól megmagyarázza. (*M. L.*)

G. Nyedosivin

M Ű V É S Z E T E L M É L E T I T A N U L M Á N Y O K

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

G. Nyedosivin művészetelméleti tanulmányai nem tekinthetők a marxi-lenini esztétika rendszeres összefoglalásának. A mű csupán az esztétika néhány problémáját tárgyalja tömören, négy fejezetben. Az első: A művészet mint a valóság tükrözésének formája, a lenini tükrözés-elméletet tárja elénk. A művészet és társadalmi élet összefüggéséről szól a második. A harmadik a realizmus problémáját világítja meg a művészetben. Végül a negyedik a szocialista-realista művészet kérdéseire ad választ.

A szerző szakképzettsége magyarázza,

hogyan a munka mind a problémák, mind különösen a példák kiválasztásában, főként a képzőművészetre támaszkodik. Ő maga mondja, hogy képzőművészeti szakember lévén nem igyekezett enciklopédikus művet írni.

Nyedosivin esztétikai felfogása szilárd alapját a marxizmus-leninizmus klasszikusainak a művészetre vonatkozó nézetei adják meg, melyet Zsdánov és Kalinyin a művészeti kultúra elvi problémáit elvi szinten tárgyaló munkái egészítettek ki számára. Sokat hivatkozik a Gorkij műveiben található elvi anyagra is, továbbá Plechánovra. Felhasználja a nagy orosz forradalmi demokraták esztétikáját, Belinszkij, Csernisevcskij, Dobroljubov alapos ismerője.

G. Nyedosivin esztétikai műve emellett mindazokra a pozitív tapasztalatokra támaszkodik, amelyek a múltban a haladó gondolkodás fejlődése közben felhalmozódtak. Felfogása szerint ma az esztétikának egyik legfontosabb feladata az, hogy határozottan véget vessen azoknak az elvont logikai elmélkedéseknek, amelyek az esztétika művelői között elég széles körben elterjedtek. Az ilyen elvont logikai elmélkedések helyett inkább a konkrét művészeti kérdések elemzését tartja fontosnak, ezekre keres és ad választ, ideológiailag képzett, a művészet, elsősorban a képzőművészet elméleti problémáit iránt érdeklődő olvasókhoz szól. A művet Doroghy Miklós fordította magyarra. (*C. Á.*)

Sztaszov, V. V.: *Az orosz művészet huszonöt éve.* (Ford. és jegyz. ell. Fáy Attila. Bev. Bacher Béla.) Bp. 1953, Művelt Nép. 140 old., 15 t.

Marx-Engels: *Művészetről, irodalomról.* Gyűjtemény Marx és Engels műveiből és leveleiből. Bp. 1950, Szikra, 244 old. (Marxizmus-leninizmus kiskönyvtára 70-72.)

Ék Sándor: *A realizmus zászlaja alatt.* A festő világnézete. Összegyűjtött tanulmányok és cikkek. Bev. Pogány Ö. Gábor. (Jegyzetek és bibl. Szegi Pál.) Bp. 1954, Képzőművészeti Alap. 215 old.

Szoboljev, A. I.: *A lenini tükrözései elmélet és a művészet.* Bp. 1949, Szikra. 51 old. (Marxista ismeretek kiskönyvtára 9.)

Balogh Jolán

A Z E S Z T E R G O M I B A K Ó C Z - K Á P O L N A

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

A *Magyar Műemlékek* sorozatban jelent meg Balogh Jolán nagy monográfiája hazánk legszebb s legkiválóbb reneszánsz építészeti emlékéiről, az esztergomi Bakócz-kápolnáról. A Bakócz-kápolnának eddig csak a magyar reneszánsz történetével kapcsolatban jutott egy-egy rövidebb vagy hosszabb megjegyzés, de épí-

tészeti problémáit jóformán fel sem vették s így jelentőségét sem ismerték fel.

Balogh Jolán felkutatta és összegyűjtötte a kápolnára vonatkozó forrásokat, valamint a bel- és külföldi emlékeket, amelyek vagy a kápolnával függnek össze, vagy a kápolna építészeti sajátságait magyarázzák.

A mű első fejezetében a tudós szerző a kápolnának eddig csak igen hézagosan ismert történetével foglalkozik, amelyet túlnyomó részben kiadatlan források alapján írt meg az alapítástól kezdve 1875-ig. A második fejezetben minden részletre kiterjedően rekonstruálja a kápolna eredeti állapotát, kupoláját, homlokzatát. 1823-ban ugyanis, mikor a kápolnát új helyére, az új székesegyházba vitték, megfosztották homlokzatától és rézkupolájától és az oldalfalak felcserélésével megzavarták belsejének egyensúlyát.

A harmadik fejezetben a kápolna építészettörténeti elemzését adja a szerző.

A Bakócz-kápolna minden egyes szerkezeti eleme elő volt készítve a toszkán építészetben. Mégis, még a legközvetlenebb stílusbeli elődjéhez, a Santo Spirito sekrestye kápolnájához képest is nagy előrehaladást jelent a fejlődés útján. A Santo Spirito sekrestye-kápolnája még tipikusan quattrocento jellegű, míg a Bakócz-kápolnában a kora-cinquecento-nak szigorú logikája, tiszta harmóniája, az érett reneszánsznak nagyvonalúsága érvényesül. A stílusanalízisen keresztül megállapítható, hogy a Bakócz-kápolna tervező mestere toszkán származású építész volt, aki Giuliano da Sangallo köréhez tartozott.

A függelékben a szerző a kápolnára vonatkozó adatokat, az írott forrásokat, a kápolnával kapcsolatos metszeteket és szép rajzokat közli, valamint bibliográfiát ad. A művet gazdag és szép képanyag egészíti ki. Balogh Jolán könyve művészettörténeti irodalmunknak nagy gazdagodása. (Czobor Ágnes)

TARTALOM

LENIN MŰVEINEK 18. KÖTETE (S. M.)	97
A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS (Munkácsi Mária).....	97
KOLOZSVÁRI-GRANDPIERRE EMIL: Tegnap (Mesterházi Lajos).....	98
MÓRA FERENC: Hannibál feltámasztása (G. Vészi János).....	99
NADÁNYI ZOLTÁN: Aranypiros pillangó (Csanádi Ákos)	99
EMBERAVATÁS (Hunyady József).....	99
JÓZSEF JOLÁN: József Attila élete (Vihar Béla)	100
KUCZKA PÉTER: Jónapot (Pók Lajos).....	100
JOBBÁGY KÁROLY: Feltámadás (Cs. Á.).....	101
REMÉNYI BÉLA: Levél a fán (V. B.).....	101
THOMAS MANN: Novellák I—II. (Lékay Ottó)	102
NEMES LÁSZLÓ: A fölösleges ember (Győri György).....	102
SZALTIKOV-SCSEDRIN: Mesék (T. P. I.).....	103
GÁDOR BÉLA: Nehéz szatírárt írni (Halda Aliz).....	103
HALDÓR LAXNESS: Független emberek (Zolnay Vilmos).....	104
DARÁZS ENDRE: Tüzek tánca (Vámosi Pál)	104
KIRK: A rabszolga (Simándi Béla)	105
CSERNISEVSZKIJ: Prológus (Szücs Andor).....	105
SZ. M. SZTYEPNYAK—KRAVCSINSZKIJ: Egy rajongó útja (Aba Iván).....	106
TAMÁSI ÁRON: Ábel a rengetegben (Gera György).....	106
TATAY SÁNDOR: Kinizsi Pál (László Anikó)	107
MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE: Garibaldi dobosa (Lóránd Lajos).....	107
VERNE GYULA: Grant kapitány gyermekei (Vidor Pálné)	108
CSAPLINA: Négy lábú barátaim (Szilágyi Lilla).....	108
HATVANY LAJOS: Így élt Petőfi I. (K. J.)	109
BÓKA LÁSZLÓ: Ady Endre élete és művei, I. (Katona Jenő)	109
TEMESI-RÓNAI—VARGHA: Anyanyelvünk (S. J.)	110
FRAJERMAN—ZAJKIN: Golovnyin kapitány élete és kalandjai (Hajdu Ferenc).....	110
SEVCSIK JENŐ: Fényképészeti ismeretek (M. L.).....	111
G. NYEDOSIVIN: Művészetelméleti tanulmányok (C. Á.)	111
BALOGH JOLÁN: Az esztergomi Bakócz-kápolna (Czobor Ágnes).....	111